Tylko do użytku służbowego.

MINISTERSTWO
INFORMACJI I DOKUMENTACJI

KOMUNIKAT RADIOWY Z D.11 PAŹDZIERNIKA 1943

/poranny/

Uwagi wstępne.

Sprawy polskie.

Omawiają radiostacje niemieckie, fińskie i węgierskie w związku ze spekulacjami na temat Konferencji Trzech Mocarstw. Radiostacja "im. Kościuszki" atakuje "Świt". Audycje tej stacji poświęcone są głównie nawoływaniom do walki zbrojnej. Jako przykład osiągniętych wyników stawia się Jugosławję. "Świt" piętnuje akcję komuniastów w Kraju, wyłamujących się ze wspólnego frontu walki i prowadzących własną akcję, nie licząc się z interesami Polski.

Sprawy ogólne.

Konferencja Trzech jest głównym tematem pogadanek politycznych. Stacje niemieckie kolportują wiadomości oraz cytują głosy prasy anglo-saskiej, z których ma przebijać sceptycyzm i pesymizm na temat wyników tej konferencji. Radio moskiewskie cytuje artykuł dwutygodnika "Wojna i Klasa Pracująca" na temat znaczenia Komisji Śródziemnomorskiej. Radiostacje sowieckie ogłaszają rozkaz Stalina w związku z oczyszczeniem przez wojska sowieckie półwyspu Tamańskiego.

I.

Dotyczące Polski.

ŚWIT, 8.X.g.19.10, 9.X.g.9 i 19.10 i 10.X.g.9.00
Proces scalania bojowych organizacyj polskich doprowadził do utworzenia jednolitej organizacji, która stanowi wielką armję Rzeczypospolitej i walczyć będzie nietylko o niepodległość Polski, ale i o zapewnienie pokoju opartego na uznaniu praw wielkich i małych narodów do samostanowienia oraz wzajemnego poszanowania. Inaczej bowiem nie będzie trwałego pokoju. Ale stosunki nie ułożyły się zgodnie z intencjami całego społeczeństwa polskiego i wszystkich kolejnych rządów. W szczególności stosunki nasze z sąsiadem wschodnim zostały zaWkoszone i stan ten trwa mimo pragnienia z naszej strony do wytworzenia stosunków dobrego sąsiedztwa opartego na wzajemnem poszanowaniu praw. U nas zamieszki wywołują czynniki komunistyczne, jedyne które mimo prób nie podporządkowały się jednolitemu kierownictwu i prowadzą akcję rozbijania. Czynniki te nie przyjęły wielokrotnie ponawianych propozycyj poddania się jednemu dowództwu wszystkich sił walczących w Kraju. Obecnie komuniści naruszają podstawowe zasady suwerenności państwa, uzurpując sobie prawo wydawania i wykonywania wyroków, choć żadna partja w żadnem państwie nie może mieć własnego wojska i sądownictwa. Obecnie dowiadujemy się, że w niektórych kręgach Polski komuniści przeprowadzają formalny pobór ludności i wcielają ją do swych oddziałów, wyłamujących się z jednolitego dowództwa. W rejonie Kosów-Iwacewicze konfiskują oni dla swych

oddziałów niemie Polaków.To samo dzieje się na Lubelszczyźnie, a nawet w kieleckiem.Jest to oczywiste bezprawie,które nabiera swoistego smaku,ponieważ oddziały komunistyczne zasłaniają się przytem autorytetem Zw.Sowieckiego,a kierownicy tych oddziałów podają się za oficerów sowieckich.Pobór formalny zostanie przeprowadzony przez legalne władze polskie wtedy gdy sztab międzyaljancki zadecyduje o wybuchu powstania.Inne działania są wybitnie szkodliwe.Oddziały komunistyczne,rozbijając akcję scalania i zasłaniając się autorytetem ZSRR,naruszają podstawowe prawa suwerenności państwowej,szerząc w społeczeństwie polskiem zamęt i podważają zaufanie przedewszystkiem co do uznania naszych praw przez Zw.Sowiecki,z którym pragniemy utrzymywać przyjazne,dobrosąsiedzkie stosunki.

Rodzina Wójcików we wsi Kampa Litoszowska pod Wilanowem wydała Niemcom trzech młodych Polaków.Niemcy,którzy ich ujęli oraz żandarmi z posterunku Wilanów zmaltretowali więźniów.Oddział Polski podziemnej dokonał wypadu na posterunek Wilanów,gdzie zabito i raniono 7 żandarmów a następnie spalono we wsi Kampa Litoszowska szereg gospodarstw niemieckich i zabito 9 Niemców.Nikczemna rodzina Wójcików poniosła zasłużoną karę:w wykonaniu wyroku 3 męskich członków tej rodziny zostało rozstrzelanych.

Niemcy zniszczyli muzeum śląskie i bibljotekę Sejmu śląskiego,której część wywieziono do Bydgoszczy.Komentator stwierdza,że Niemcy niszczą polską kulturę,która narastała przez wieki i cytuje "Ostdeutscher Beobachter",stwierdzający,iż Polaków trzeba traktować jako siłę fizyczną.Pogadankę zakończono wezwaniem : Opiekujmy się książką polską!

Do powiatu Wąbrzeźno przybyło 10.000 ewakuowanych Niemców,do Bydgoszczy również 10.000,a do pow.Ostrów Wielkopolski 6.000 hamburczyków.W związku z tem mają miejsce incydenty z rezydentami niemieckiemi w Wielkopolsce i na Pomorzu.

Rintelen wezwał Niemców na Litwie do "uziemiania się". Z podobnem wezwaniem wystąpił komitet.... który obradował w Krakowie pod przewodnictwem Franka na temat dzieci z Reichu. Komitet wysunął szereg postulatów: 1.dzieci ewakuowane powinny zostać na dobre na wschodzie,2.dzieci te powinny uczyć się języków /ukraińskiego i białoruskiego/ do których okażą większe zdolności,3.dzieci powinny uczyć się praktycznych zawodów oraz obeznania politycznego,4.należy szerzyć wśród rodziców propagandę,by godzili się na takie pokierowanie dziećmi.I na Litwie i w Polsce Niemcy "uziemią się" na półtora łokcia w głąb.

Landrat w Grajewie każe sobie przysyłać przysmaki wiejskie.Ludności gm.Sztabin kazał doręczyć sobie 6 złotych zegarków za to,że patrzył przez palce na niedostarczanie kontyngentów.Zastanawia nas,dlaczego 6.Czyżby nie wystarczył jeden,który obiecujemy zatrzymać dokładnie w godzinę śmierci Landrata.

Inne tematy poruszano: niemiecka maszyna tortur fizycznych działa;tajna agencja "Kraj" donosi,że Niemcy ewakuują Gdynię i Gdańsk;pogadanka ironiczna o konferencji u Hitlera; pogadanka o ORP "Dziku"; zaciska się obręcz sprawiedliwości na szyjach Quislinga,Hachy,Filova,Lavala i Petain'a.

Oddział Polski walczącej zatrzymał pociąg z kontyngentem bydła na linji Kocmyrzów-Czyżyny.Bydło rozdano ludności okolicznych wsi.Na linji Warszawa-Siedlce zatrzymano pociąg z kontyngentem zboża.Żołnierze Polski walczącej wysypali zboże z wagonów.Ludność polska korzysta z opieki i ochrony oddziałów Polskich Sił Zbrojnych,które nie dopuszczą do wygłodzenia Polaków.Niemcy przygotowują się do obchodu 4-lecia Gen.Gub.

<u>RADIOSTACJA IM.T.KOSCIUSZKI.</u> 8.X.godz.20.55,21.55,23.00. 9.godz.15.00.g.20.55 /audycji z 21.55 i 23.00 nie można było zidentyfikować/- odbiór tej stacji ciągle jeszcze b.słaby/.

Nurt życia polskiego wsiąknął w ziemię.Byli ludzie,którzy przypuszczali,że uda im się przetrzymać nawałnicę,stojąc na uboczu.Byli tacy,którzy sądzili,że podając się za Volsdeu-

tschów zdołają przeczekać.Ale to były złudzenia.Niemcy chcą do gruntu zmienić naszą młodzież.Faktem jest,że dużo młodzieży polskiej poszło do wojska niemieckiego.Zapłacili za to straszliwą cenę.Nie wrócą oni już pod własną strzechę. Młodzież nasza ginie haniebną śmiercią za cudzą sprawę. Czas już skończyć z tą biernością.Trzeba walczyć a nie płakać.Odważni uciekli już dawno do partyzantki i tak samo powinna uczynić większość młodzieży z zachodniej Wielkopolski. Niech młodzież polska pokaże,że nie należy do Hitlerjugend, ale do czynnej walki z najeźdźcą.

Wezwanie do młodzieży polskiej na Slązku,by wzmogła walkę.Młodzież woli zresztą walczyć,niż ponieść niesławną śmierć za Hitlera.Niech się Niemcy boją mobilizować naszą młodzież! Oto zadanie dla organizacyj patrjotycznych na Slązku.

W kraju naszym wielką rolę odgrywają dziewczęta,gdyż młodzież męska przeważnie została wywieziona.Pracują one w warsztatach,na kolejach i w urzędach, w miastach i na wsi. Aktywność dziewcząt polskich jest jednak niewystarczająca. Pamiętajcie,że bez kobiet polskich niema zwycięstwa.Pyta dziewczyna,jaki pożytek może przynieść w walce.Możliwości są ogromne,odpowiadamy.A więc np.: przechowywanie ulotek, służba łącznikowa,praca wychowawcza,walka z niemieckiemi organizacjami.Ileż wszędzie możliwości do nieuchwytnego sabotażu,do czynnego udziału walki zbrojnej.Dziewczęta polskie,wierne tradycjom E.Plater,Orzeszkowej i Konopnickiej nietylko będą natchnieniem dla mężczyzn,ale same wezmą udział w tej walce.

Opinja angielska i amerykańska uświadomiła sobie całkowicie wagę wypadków w Jugosławji./Następuje omówienie wyników osiągniętych przez wojska powstańcze w Jugosławji/. Faszystowska stacja "Swit" ze swych dalekich emigracyjnych apartamentów usiłuje tymczasem fałszywie przedstawić sytuację w Jugosławji,nazywając Michajłowicza jedynym zbawcą ojczyzny.Podaje ona kłamliwą wersję o dwuch armjach i o dwuch dowódcach Tito i Michajłowiczu.Tymczasem prawda wygląda inaczej.Prawdą jest,że zdrajca Michajłowicz był oddawna na usługach okupantów,że niedobitki jego oddziałów ukryły się i zostały wcielone do niemieckiego Heimatschutzu.Tak bardzo wychwalany przez rodzimych faszystów i ich rozgłośnie Michajłowicz skończył jako haniebny zdrajca własnego narodu. Taki sam haniebny koniec spotka i u nas rodzimych faszystów, którzy walczą z bojownikami Polski walczącej.Wzywamy ich,by się opamiętali póki czas i wzywamy wszystkich polskich patrjotów,by wzorem Jugosłowian walczyli z niemieckim najeźdźcą.

Inne tematy poruszane: Żydzi duńscy tysiącami przywożeni do Polski przez Gdynię.Nie możemy dopuścić,by Polska stała się miejsce kaźni;sytuacja we Włoszech wymaga rządu narodowego,antyfaszystowskiego,złożonego z przedstawicieli kół demokratycznych.Rząd Badoglio nie odpowiada wymaganiom chwili;rolnicy francuscy podobnie jak rolnicy polscy nie dostarczają kontyngentów.We wspólnej walce wykuwa się przyjaźń polsko-francuska; w walkach o Salerno brały udział ORP "Slązak" i "Krakowiak";obszerne wiadomości z frontu.

RADIO CHRZESCIJANSKIE,8.X.godz.21.40 /po polsku/

Pogadanka na temat germanizacji Polski: Niemcy niszczą nietylko kulturę,nietylko zabijają ludzi,ale również niszczą religję i kościoły.W Polsce działa obecnie 7% istniejących kościołów.Pogadanka kończy się wezwaniem do uczęszcza-

nia do kościołów i do modlitw o zwycięstwo.
Niebezpieczeństwo zagrażające Ojcu Św. wywołało niepokój i wrzenie na całym świecie.
Pan Bóg błogosławi orężowi rosyjskiemu i daje mu coraz to nowe zwycięstwa, wysłuchując naszych próśb.
Arcybiskup Spellman wygłosił w ub. niedzielę przemówienie do 75.000 katolików, wzywając do modłów za Ojca Św. i tryumf sprawiedliwości.

<u>ANKARA</u> po turecku, 8.X.g.18.15./dt.BBC/

Nowa ofenzywa rosyjska jest niewątpliwie przygotowaniem zbliżających się dyskusyj w Moskwie, gdzie nie omieszka się podkreślić, iż Rosjanie mają za sobą korzystną sytuację wojskową. Podczas gdy jest rzeczą pewną, że brytyjski sekretarz dla spraw zagr. Eden weźmie udział w konferencji, to nie jest pewnem, czy sekretarz dla spraw zagranicznych St.Zj. pojedzie do Moskwy. Można przyjąć, że sprawa polska zajmie pierwsze miejsce w tematach rozmów. Eden przyjął wczoraj ministrów polskich mieli oni podobno doręczyć memorandum dotyczące kwestji polskiej?

<u>NEW YORK CBS</u>, 8.X.g.13.00 /dt.BBC/

Korespondent radiowy z kwatery głównej Aljantów w półn. Afryce donosi, że wśród żołnierzy niemieckich wziętych do niewoli przez VIII Armję we Włoszech większość stanowią Alzatczycy, Polacy, Czesi i Słoweńcy.

<u>NIEMIECKIE RADIOSTACJE</u> dla Europy, po angielsku, 8.X. g.14.30:

"Observer", omawiając nadchodzącą konferencję w Moskwie, stwierdza, że W.Brytanja ma ściśle zobowiązania wobec rządów wygnańczych w kierunku zapewnienia im suwerenności. Rosja jednak dąży do ekspansji i wywierania wpływów politycznych na Bałkanach przy równoczesnej eliminacji jakichkolwiek innych wpływów. Rosja sowiecka chce kontroli rumuńskich pól naftowych, reaneksji Besarabji, kontroli nad Bułgarją oraz nie zrzekła się roszczeń do połowy Polski, a w końcu uważa państwa bałtyckie za swoją własność.

godz.18.30. - Jakkolwiek uchodźcy polscy wręczyli wczoraj Edenowi memorandum, które ma on zabrać do Moskwy, to jednak nie jest prawdopodobne, by oparł się on żądaniem Kremla. W rozpaczy rząd wygnańczy ostatnie swe nadzieje wiąże z osobą Hulla, który opracował plan pokojowy St. Zjednoczonych i sądzi, że uzyska on aprobatę Moskwy.

godz.22.30. - W swej codziennej pogadance William Joyce, krytykując Churchilla, poświęca również parę zdań sprawie polskiej: "a następnie wydaje mi się, że polscy emigranci w Londynie domagają się od Zw.Sow. gwarancji dotyczącej przyszłej organizacji oraz granic państwa, które zniknęło we wrześniu 1939. Trudno mi sformułować pytanie, dlaczego ktokolwiek miałby przywiązywać choćby najlżejszą wartość do papierowych gwarancyj Kremla, jeśliby nawet Stalin był gotów do ich udzielenia. A ci Polacy, którzy marnują czas w Londynie, plotąc o gwarancjach, zostali zaatakowani przez grupę polskich komuniastów w Moskwie, która oświadcza, że londyńska koterja nie jest przedstawicielem narodu polskiego."

NBBS /ōś / po angielsku,8.X.g.20.30 /dt.BBC/

W ciągu ostatnich paru dni Eden przeprowadzał narady z przedstawicielami rządów wygnańczych,a punktem kulminacyjnym była ogólna konferencja w dniu wczorajszym.Uchodźcy jasno dali do zrozumienia,że nie zamierzają wyrzec się swych praw narodowościowych ani też obszarów,które uważają za swoje.Polacy byli szczególnie twardzi,mówiąc,że jakkolwiek życzą sobie ułożenia dobrych stosunków ze swymi sąsiadami,to jednak nie mogą pozwolić na takie zabory,jakie proponował przedstawiciel Rosji.Odbiciem tego stanowiska są wypowiedzi tutejszej prasy polskiej,która wyraża pogląd, że rządy W.Brytanji i Stanów powinny dać mniejszym narodom definitywne gwarancje w związku z Rosją.Terytorjum może wydawać się drobnem w porównaniu ze Zw.Sow.,jednak dla Polski i innych narodów jest ono kwestją życia lub śmierci.

BERLIN po angielku,8.X.g.19.30 /dt.BBC/

Dialog na temat wpływów,które pracowały przeciwko przyjaźni polsko-niemieckiej,w którym stwierdzono,że wojna nie byłaby wybuchła,gdyby W.Brytanja była uznała trudności geograficzne Niemiec,tak,jak Hitler zrozumiał trudności Polski.Podkreślono cierpliwość Hitlera i przypomniano jego przemówienia na temat pragnienia doprowadzenia do przyjaźni między Niemcami a Polakami.Przy omawianiu paktu polsko-niemieckiego cytuje się wypowiedzi osób,które miały zapewniać, że pewne wpływy międzynarodowe pracowały przeciw Niemcom. Te wpływy są najbardziej zabójcze dla Europy,a najgorszym i najniebezpieczniejszym z nich jest bolszewizm.Polscy emigranci w W.Brytanji i Stanach mają ciężkie czasy,próbując wytłumaczyć,dlaczego nie mogą uważać Sowietów za godnych zaufania sprzymierzeńców.

WEICHSELSENDER po polsku,8.X.g.11.00 /dt.BBC/

W Krakowie otwarta została wystawa anty-żydowska.

BUDAPESZT po węgiersku,8.X.g.21.40./dt.BBC/

W związku z Konferencją Trzech podkreśla się,że jest ona głównym tematem w obozie Aljantów,co łączy się z wojną nerwów.Wg.wiadomości z Londynu Eden miał rozmowę z szefem polskiego rządu uchodźczego.Ci,którzy kierują opinją St.Zj. wprowadzają nowy element do komentarzy na temat zbliżającej się konferencji.W St.Zj. nagle rozpoczęły się dyskusje na temat stanowiska Rosji sowieckiej wobec problemów Dalekiego Wschodu.

LAHTI po fińsku,8.X.g.11.15./dt.BBB/

"Uusi Suomi" omawiając zbliżającą się Konferencję Trzech,stwierdza,że będzie ona ciężką próbą dla brytyjskiej dyplomacji.Perspektywy nie są dobre.Ostatnio Rosja ostro zaatakowała polski rząd wygnańczy.Prawdopodobnie problem polski będzie najważniejszym sprawdzianem dla zastosowania zasad St.Zjednoczonych.Cytując dalsze problemy dotyczące zachodnich granic Sowietów,stacja kończy: "Kuusinen wypłynął znowu i zacytowało go radio moskiewskie.Czy ten fakt,podobnie jak rządy Wolnych Polaków i Wolnych Niemców,należy do przygotowań sowieckich na Konferencję Trzech?"

godz.18.50. - W pogadance na temat nierozwiązanych problemów między bolszewikami a Anglo-Sasami komentator pod-

kreśla że "Aljanci dali Polsce obietnice,alo bolszowicy nawet nie chcą słuchać o jakichkolwiek sugestjach na temat dawnych polskich granic,celem ich bowiem jest sowiecka republika polska.

DEBUNK /Oś/,po angielsku,g.02.30.8.X. /dt.BBC/

Z Michigan donoszą: Amerykańscy obywatele polskiego pochodzenia zwrócili się do Cordell Hulla z protestem przeciw jego nocie skierowanej przed paru dniami do rządów wygnańczych,w której oświadczył on,że St.Zj.nie rozpatrzą przychylnie próśb krajów europejskich o przyjęcie ich do Unji Amerykańskiej.Tego rodzaju kroki planowały rządy wygnańcze,obawiające się agresji sowieckiej.Amerykańscy Polacy są niezadowoleni i podjęli kroki,by sprawę zadecydował naród amerykański.

TRANSOCEAN po angielsku,8.X.g.10.35./dt.BBC/

Ze Sztokholmu donoszą: prasa szwedzka omawia zagadnienia,które będą przedmiotem Konferencji Trzech.Londyński korespondent "Dagens Nyheter" pisze,że każdy dziś posiada uczucie,że osiągnięcie porozumienia między koncepcjami St.Zj.i Rosji staje się coraz trudniejsze do osiągnięcia.Wydaje się, oświadcza dalej korespondent,że każdy z trzech rządów wysuwa na pierwszy plan inne problemy.St.Zj.domagają się przedewszystkiem dyskusji nad problemami wschodniej i centralnej Europy,t.j.Finlandji,państw bałtyckich,Polski i Czechosłowacji,gdy tymczasem Sowiety wysuwają problemy bałkańskie.Anglja ze swej strony zainteresowana jest w uzgodnieniu na tej konferencji polityki Aljantów wobec Niemiec.....Najbardziej drażliwym jednak problemem według brytyjskiej opinji,jest i pozostaje uregulowanie granic polskich.

II.

Ogólne.

MOSKWA,po polsku,8.X.g.19.30,21.15,23.15 i 23.45. oraz 9.X.g.23.15.

Komentarze Jaronczyna na temat sukcesów osiągniętych przez wojska sowieckie."Prawda" ogłasza artykuł Jarosławskiego o oczekiwaniu rozkazów Stalina,zapowiadających ważne zwycięstwa.Brak drugiego frontu pozwolił Niemcom utrzymać na wiosnę 1943 tereny na Kubaniu oraz Dniepr i w lipcu ruszyć do ofenzywy.Teraz,na początku października,cały świat widzi, że plany Hitlera zostały pokrzyżowane i że czerwona armja wyzwoliła świat od faszystowskiego ładu.Niemcy cofnęli się o 1000 km.na zachód.Wojska sowieckie są bliższe niemieckich granic niż wojska niemieckie Moskwy. - Moskwa święciła salwami armatniemi zajęcie Newla. - Rozkaz Stalina. - Omówienie natarcia,które doprowadziło do zajęcia Newla. - Sytuacja we Włoszech. - Artykuł z czasopisma "Wojna i Klasa Pracująca" /nr.9/ na temat kompetencji i zakresu działania Komisji Śródziemnomorskiej.Autor artykułu,po obszernem omówieniu opinji angielskich i amerykańskich,dochodzi do przekonania,że powołanie do życia komisji jest pierwszym krokiem, który pozwala na zrozumienie w jaki sposób kształtować się będzie praca mocarstw aljanckich nad odbudową Europy powojennej.Zdaniem autora,komisja powinna posiadać znaczne peł-

nomocnictwa, a nie być wyłącznie organem doradczym. Powinna ona mieć możność uzgadniania polityki wszystkich krajów walczących przeciw hitlerowskim Niemcom w czasie wojny i w czasie pokoju.

ANKARA po turecku, 8.X.g.18.15./dt.BBC/

Goebbels w swym tygodniowym artykule wydaje się być większym pesymistą niż kiedykolwiek przedtem. Dwa punkty wydają się specjalnie godne uwagi: jego wysiłki do zrzucenia odpowiedzialności za wybuch wojny z niemieckich pleców. Jest rzeczą dobrze znaną, że z chwilą gdy sytuacja wojskowa zaczęła się obracać przeciwko Niemcom, propaganda niemiecka rozpoczęła iść po tej linji. Drugi punkt to ten, że według Goebbelsa wrogowie Niemiec dążą do ich zniszczenia. Innymi słowy, wojna mogłaby się zakończyć, gdyby tylko Aljanci obiecali, że Niemiec nie zniszczą.

ALLOUIS po niemiecku, 8.X.g.17./dt.BBC/

Londyńskie czasopismo "Tribune" popiera żądania sowieckie supremacji w Europie, mówiąc, że plan stałego urządzenia Europy nie może zostać sformułowany bez Sowietów.

NBBS /Oś/ po angielsku, 8.X.g.20.30.

"Nie uzyskamy wielu zmian od Rosji" - oto opinja kół londyńskich po rozważeniu depesz moskiewskich na temat zbliżającej się konferencji. Wg. tych informacyj, nie widać zmian w stanowisku Sowietów. Wszystkiego, czego możnaby oczekiwać od Stalina to chyba tylko zgody na organizację instytucji, która miałaby dyskutować nad zagadnieniami w okresie powojennym. Stalin najprawdopodobniej da do zrozumienia, że istnieje wiele kwestyj, których on nie zamierza przedstawiać do arbitrażu.

TRANSOCEAN po angielsku, 8.X.g.22.24. /dt.BBC/

Z Ankary donoszą: jak dotąd, brak w Moskwie oficjalnych oświadczeń prasowych na temat zbliżającej się Konferencji Trzech. Nie wymieniają dotąd ani daty ani miejsca. Publiczność sowiecka jest stale jeszcze zupełnie nie poinformowana na temat projektowanej konferencji moskiewskiej.